

АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА — права, що виникають при створенні і використанні творів науки, літератури і мистецтва (авторське право); виробництві фонограм та організації мовлення (суміжні права). Авторське право (А. п.) в об'єктивному розумінні становить собою сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літ-ри і мистецтва. А. п. в суб'єктив. розумінні — особисті немайнові і майнові права, які належать автору творів. Предмет А. п. — регульована ним сукупність майнових і особистих немайнових відносин, пов'язаних зі створенням і використанням творів. Джерела А. п. — юридичні акти різних держ. органів, в яких містяться правові норми, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів. А. п. поширюється на твори, обнародовані або неопубліковані, які знаходяться в будь-якій об'єктив. формі: на території України, незалежно від громадянства авторів та їх правонаступників; за межами України і визнаються за авторами — громадянами України або їх правонаступниками; за межами України і визнаються за авторами (правонаступниками) громадянами ін. країн відповідно до міжнар. договорів України. А. п. на твори виникає через факт їх створення. Для виникнення і здійснення А. п. не вимагається дотримання будь-яких формальностей. Власник виключних А. п. для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони А. п., який вміщується на кожному примірнику твору і складається з лат. літери «С» у колі: ©, імені (найменування) власника виключних А. п., року першого опубл. твору. При опублікуванні твору анонімно або під псевд. видавець, ім'я або найменування якого позначене на творі, за відсутності доказів іншого вважається представником автора і має право захищати права автора і забезпечувати їх здійснення, доки автор такого твору не розкриє свою особу і не заявить про своє авторство. А. п. поширюється як на обнародовані твори, так і не обнародовані; не поширюється на ідеї, методи, процеси, системи, способи, концепції, принципи, факти. А. п. на твір не пов'язане з правом власності на матеріал. об'єкт, в якому виражено твір. До творів, які є об'єктами А. п., відносяться: літ. писемні й усні твори (включаючи комп'ютерні програми); драматичні і муз.-драм. твори, сценарні твори; хореогр. твори і пантоміми; муз. твори з текстом або без нього; аудіовізуальні твори (кіно-, теле- і відеофільми, слайдфільми, діафільми та інші кіно- і телетвори); твори живопису, скульптури, графіки, дизайну, графічні оповідання, комікси та інші твори образотвор. мистецтва; твори декоративно-ужиткового і сценіч. мистецтва; твори архітектури, містобудівництва

і садово-парк. мистецтва; фотогр. твори і твори, одержані способами, аналогічними до фотографії; географічні, геол. та ін. карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії та до ін. наук; переклади, адаптації, аранжування, ін. переробки творів і обробки фольклору (похідні твори); збірники творів і обробок фольклору, енциклопедії, антології, збірники даних, включаючи бази даних (складені твори); ін. твори. Автору твору належать такі особисті немайнові права: право визнаватися автором твору; право використовувати або дозволяти використовувати твір під справж. ім'ям автора, псевд. або без позначення імені — анонімно; право обнародувати або дозволяти обнародувати твір у будь-якій формі; право на захист твору, включаючи його назву, від будь-якого спотворення або ін. посягання, здатного завдати шкоди честі і гідності автора. Особисті немайнові права належать автору незалежно від його майнових прав і зберігаються за ним у разі передачі виключ. прав на використання твору. Автору твору належать майнові права. Виключні права автора на використання твору означають право здійснювати або дозволяти здійснювати такі дії: відтворювати твір; розповсюджувати примірники твору будь-яким способом (продавати, здавати в прокат тощо); імпортувати примірники твору з метою розповсюдження, включаючи примірники, виготовлені за дозволом володільця виключних А. п.; публічно показувати твір; публічно виконувати твір; демонструвати твір для заг. відома шляхом передачі в ефір і (або) наступ. передачі в ефір; показувати твір для заг. відома по кабелю або за допомогою інших аналогічних засобів; перекладати твір; переробляти, аранжувати або іншим способом змінювати твір (право на переробку). А. п. мають вичерп. характер, не підлягають розширеному тлумаченню, доповненню підзакон. актами або суд. практикою. Строк дії А. п. визначений періодом життя автора і 50-літнім (переважно) періодом після його смерті. По закінченні строку дії А. п. твір стає сусп. надбанням, може використовуватися без дозволу автора і виплати винагороди будь-яким способом.

Суміжні права (С. п.) безпосередньо пов'язані з А. п., ґрунтуються на використанні, як правило, чужих А. п., впливають із творчої діяльності щодо використання вже обнародованих творів, тому А. п. і С. п. охороняються одним законом. С. п. іноз. фіз. і юрид. осіб визнаються на території України відповідно до міжнар. договорів України. Для виникнення і здійснення С. п. не вимагається дотримання будь-яких формальностей. Володільць С. п. для сповіщення третіх осіб про свої права може використовувати знак охорони С. п., який

розміщується на кожному примірнику фонограми або її упаковці і складається з лат. літери «R» у колі: ®, імені (найменування) володільця виключних С. п., року першого опублікування фонограми. С. п. переважно діють протягом 50 р. від дати першого виконання — права виконавців; першого опублікування фонограми або першого її захисту, якщо вона не була опубл., — права виробників фонограм; першої передачі в ефір або по кабелю — права організацій мовлення. Відрахування строків дії С. п., як і авторських прав, розпочинається від 1 січня року, наступного за роком, в якому мав місце юрид. факт, що став початком відліку строку. З метою забезпечення майнових прав автори або ін. особи, які мають авторські і суміжні права, можуть доручати управління своїми майновими правами на колект. основі організаціям, які діють на основі і в межах повноважень, добровільно переданих їм володільцями і не мають права займатися комерц. діяльністю. Захист особистих майнових і немайнових прав осіб, які мають А. п. і С. п., може здійснюватися в порядку, встановленому адм., цивіл. і кримінал. законодавством. Історія захисту А. п. на території України нараховує понад 100 років. Пов'язана вона з активною сусп., добродій. діяльністю видат. діячів нац. культури, передусім літ-ри, муз. мистецтва, театру. Так, у 20-х рр. 20 ст. діяло Укр. товариство драматургів і композиторів. У 30-60-х рр. захист прав авторів в Україні здійснювало Упр. захисту автор. прав (УЗАП), яке не припиняло своєї діяльності навіть у роки війни (було евакуйоване до Уфи, виплачувало винагороду авторам за використання їхніх творів на неокупованих ворогом територіях). Правонаступниками УЗАП були Укр. респ. відділення Всесоюз. агентства з автор. прав, Укр. респ. агентство з автор. прав, Держ. агентство України з автор. і суміж. прав (ДААСП України). У квітні 2000 створ. Держ. департамент інтелектуал. власності у складі Міністерства освіти і науки України як уряд. орган держ.

управління. У червні 2000 створ. держ. підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав», яке виконує функції ліквідованого ДААСПу України. Перший Закон України «Про авторське право» був затверджений Постановою ЦВК і РНК УСРР від 6 лютого 1929. Нині в Україні є чинним Закон «Про авторське право і суміжні права», який відповідає міжнар. стандартам (введений в дію 23 лютого 1994). Україна є чл. Бернської конвенції про охорону літ. і худож. творів (від 25 жовтня 1995), Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незакон. відтворення (від 18 лютого 2000); після розпаду СРСР Україна підтвердила правонаступництво щодо Всесвіт. конвенції про автор. право (діє на території України від 27 травня 1973). (Див. [Автор](#)).

Рекомендована література

1. Мусияка В. Л. Признаки объектов авторских правоотношений Х., 1988;
2. Авторское право Украины: Сб. нормат.-прав. актов. К., 1996;
3. Бади-ця І. А. Авторське, винахідницьке право, право на відкриття і міжнародний захист авторських прав: Навч. посіб. К., 1997;
4. Интеллектуальная собственность и внешнеэкономическая деятельность. Москва, 1997;
5. Абдуллин А. Унификация сроков охраны авторского права и смежных прав в Европейском союзе // Интеллектуал. собственность. 1998. № 2;
6. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. К., 1998;
7. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика: Наук.-практ. вид.: У 4 т. Т. 2. Авторське право і суміжні права. К., 1999.

В. С. Дроб'язко

Бібліографічний опис:

Авторське право і суміжні права / В. С. Дроб'язко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-42480>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).